

Історичні, філософські, правові й кадрові проблеми фізичної культури та спорту

УДК 379.83:061.2-053.6(477)(091)

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПЛАСТОВИХ ТАБОРІВ

Ірина Войтович¹, Сергій Козіброцький¹, Ніна Деделюк¹, Олена Дем'янчук¹

¹Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна, voytovych.iryyna@vnu.edu.ua

<https://doi.org/10.29038/2220-7481-2023-02-03-09>

Анотації

Актуальність. Основною метою діяльності пластових таборів є формування розумних, фізично розвинутих, свідомих, відповідальних особистостей. **Мета роботи** – сформувати схему класифікації різновидів пластових таборів. **Методи** – аналіз і синтез наукових літературних джерел, узагальнення досліджень науковців і систематизація отриманих результатів, усне опитування, метод теоретичного моделювання. **Результати дослідження.** Пласт – це громадська організація, яка покликана виховувати здорове, освічене молоде покоління українців, які шанують свої звичаї та традиції, вивчають свою історію; безкорисливих, доброзичливих, свободолюбивих патріотів, що дбають не лише про себе, а й про оточення та навколишнє середовище. Діяльність Пласту реалізується через різні форми занять, зустрічей та, звичайно, пластові табори, які виступають своєрідним засобом апробації отриманих знань, умінь і навичок упродовж року навчання. Та разом із тим, як розширюється географія таборів, так і змінюється й удосконалюється їх зміст. Виокремлено низку класифікаційних груп, які урізноманітнюють пластове таборування: спосіб організації, призначення, контингент учасників і масштаб проведення. Першу можна розділити на сталі та мандрівні табори; другі – на вишкільні, виховні й спеціалізовані; і треті – для дітей 2–6 років (пташенят), 6–11 років (новачків та новачок), підлітків 11–18 років (юнаків і юначок), молоді 18–35 років та тих, кому за 35 (відповідно, уклад старших пластунів і пластунок та уклад пластунів-сеньйорів); і четверта група передбачає поділ пластових таборів на гурткові, курінні, станичні, окружні й крайові. Серед найбільш популярних та затребуваних спеціалізованих таборів можна виокремити такі: «Чота крилатих», «Говерля», «Вовча школа». Водночас треба зазначити, що все ж на практиці більшість таборів мають змішану форму, спосіб організації та змісту програми. **Висновки.** Визначено, що категоріювати пластові табори можна класифікувати відповідно до способу облаштування, за призначенням та віком.

Ключові слова: Пласт, пластові табори, класифікація пластових таборів.

Iryna Voitovych, Serhii Kozibrotskyi, Nina Dedeliuk, Olena Demianchuk. Peculiarities of Plast Camps' Activity. Relevance. The main goal of Plast camps is to form intelligent, physically developed, conscious, responsible individuals. **The Purpose of the Study** is to form a scheme of different types of Plast camps classification. **Methods:** analysis and synthesis of scientific literature sources, generalization of research by scientists and systematization of the results, oral survey, theoretical modeling method. **Results of the Study:** Plast is a public organization that aims to educate a healthy, educated young generation of Ukrainians who honor their customs and traditions, study their history; to educate selfless, friendly, freedom-loving patriots who care not only about themselves but also about others and the environment. Plast's activities are implemented through various forms of classes, meetings and, of course, Plast camps, which serve as a means of testing the knowledge, skills and abilities gained during the year of study. With expanding the geography of camps, their content also changes. Several classification groups diversify Plast camps: according to the organization method (permanent and traveling camps), purpose (training, educational and specialized camps), contingent of participants (for children aged 2–6 years (nestlings), 6–11 years (novices and novices), adolescents aged 11–18 years (boys and boys), young people aged 18–35 years and over 35 years (respectively, senior Plast members and senior Plast members), and scale of the camp (group, club, district, region and state). Among the most popular and sought-after specialized camps are the following: «Four Wings», «Hoverla», and «Wolf School». It should be also noted that in practice, most camps have a mixed form, method of organization and content of the program.

Conclusions. It has been determined that it is possible to categorize Plast camps according to the way they are arranged, their purpose and age.

Key words: Plast, Plast camps, classification of Plast camps.

Вступ. Молодь була, є й буде рушієм змін у країні та лакмусом суспільних ідеалів і цінностей. В умовах розбудови української державності підвищення інтересу молоді до історико-культурної спадщини українського народу, формування її світогляду та національної гідності є актуальними напрямками освіти й виховання.

Саме тому дуже важливо вдосконалювати та посилювати діяльність наявних, створювати нові українські молодіжні організації, які повинні стати ключовими складниками національного відродження й розбудови; формування здорових та духовно розвинених особистостей. А об'єктивне дослідження вже наявного досвіду національно-патріотичного, фізичного виховання молоді допоможе відродити створені напрацювання та сформувати нові моделі освіти.

Сміливо однією з провідних позашкільних організацій за напрямом формування свідомої особистості, яка є освіченою, фізично розвинутою, дотримується людських цінностей і любить свою Батьківщину, можна назвати Пласт.

Мета дослідження – сформувати схему класифікації різновидів пластових таборів.

Методи досліджень – аналіз і синтез науково-методичної літератури, опрацювання інтернет-джерел, узагальнення досліджень науковців і систематизація отриманих результатів (для аргументування основних положень діяльності Пласту, обґрунтування важливості роботи різних форм цієї організації, зокрема таборів), усне опитування Олексія Мельника, очільника Волинського пластового осередку (із метою зіставлення зібраного теоретичного матеріалу з практикою організації пластових таборів), метод теоретичного моделювання (для розробки схеми класифікації пластових таборів).

Результати дослідження. Як свідчить аналіз архівних матеріалів та історико-педагогічних джерел, діяльність Пласту мала велике значення в національно-патріотичному, фізичному формуванні молоді; збереженні й примноженні української, духовної та культурної спадщини.

Назва «Пласт» зародилася від назви козаків-розвідників – пластунів, які переміщувалися по землі «по-пластунськи». Також відповідником терміна «скаутинг» (англ. *scouting*, від *scout* – розвідник) став термін «пластування» [7].

Так, перші пластові гуртки засновані студентами Петром Франком (син Івана Франка) та Іваном Чмолою в 1911 р. Офіційною ж датою заснування Пласту вважається день першої присяги пластового гуртка у Львові – 12 квітня 1912 р.

Як колись, так і зараз, складаючи присягу, пластуни зобов'язувалися дотримуватись у повсякденному житті трьох головних обов'язків:

1. Бути вірним Богові та Україні (це правило передбачало вірність Богові виявляти справами, вести вірцеве моральне особисте життя. Бути вірними Україні означало вважати себе частиною української громади, патріотом держави, використовувати мову, вивчати історію, традиції, звичаї);

2. Допомогати іншим (сумлінно виконувати громадські обов'язки, творити добрі вчинки з власної ініціативи в ставленні до оточення та природи);

3. Жити за пластовим законом і слухатися пластового проводу (пластун визнає силу законності, що панує в його громаді, і погоджується бути сумлінним, справедливим, увічливим, ошадним, доброзичливим, урівноваженим, корисним, слухняним, пильним, дбати про своє здоров'я, любити красу та турбуватися про неї, бути завжди оптимістично й позитивно налаштованим).

За даними офіційного сайту організації, її осередки існують у майже 30 країнах світу та мають тісний контакт із багатьма скаутськими організаціями.

«Творимо успішну Україну через спроможних пластунів» – це головна засада діяльності українського Пласту, що зазначено в Стратегії розвитку до 2030 р.

Зазначимо, що навіть у рік повномасштабного російського вторгнення проведено понад 100 таборів для більш ніж 3000 дітей [7].

Пластунський табір – це планове й доцільне перебування серед природи протягом одного-двох тижнів певної групи пластунів. На важливій ролі пластового таборування свого часу наголошували відомі пластові діячі. Так, І. Боберський зазначав, що «вони створюють найкращі умови для загартування й підготовки молоді до життя, дають силу та досвід для служіння Батьківщині й ближньому» [6, с. 72].

Досліджуючи пластову діяльність 20–30-х років, В. Я. Луцький відзначає, що в розпорядок пластового табору обов'язково входили одноденні мандрівки горами, проводилися заняття з плавання, веслування, народних ігор, учили в'язати вузли, розпалювати вогнище, робити курені та встановлювати намети. Табори створювалися окремо для дівчат і хлопців, що практикують і нині [5].

Програми табірних занять із кожним роком удосконалювалися та ускладнювалися. Кожен пластун повинен був скласти іспит на:

1. Самостійний тижневий похід з усім спорядженням;
2. Нічліг без намету під відкритим небом;
3. Проходження за день мінімум 10 км;
4. Складання карти та нитки маршруту з детальним описом.

Під час організації пластових таборів урахувалися стать, вік учасників, визначалася певна спрямованість табору. Для пластунів різного рівня підготовки висувалися різні вимоги. Наприклад, пластун-скоб повинен був детально знати туристсько-краєзнавчу роботу, уміти облаштувати бивак, надати першу долікарську допомогу, орієнтуватися на місцевості без карти та з картою, уміти приготувати їжу, в'язати 20 вузлів.

Важливими правилами для походів і таборів було дотримання розпорядку дня, режиму харчування, особистої гігієни та дисципліни.

Цікавим був той факт, що якщо після походу в пластуна були потертості на ногах, то такий похід не зараховували.

Відповідно до досліджень О. М. Левандовської та І. М. Григуса, «пластова організація в Україні була не лише патріотичною й виховною організацією, але й організацією фізичного виховання. Основним гаслом пласту було: «Маємо бути сильні і тілом, і умом». Члени Пласту проходили так званий вишкіл. Спортивні та рухливі ігри були одним з основних елементів усебічної підготовки пластунів. Пластовий статут передбачав нарахування балів у дев'ятнадцяти ділянках фізичної вправності. Пластун повинен був навчитися стріляти з лука, плавати, ходити на лижах, швидко та вправно встановлювати намет, розпалювати вогнище, зварити гарячу страву, зав'язати 12 вузлів і засвоїти багато інших навичок [5].

Проаналізувавши низку спеціалізованої літератури, ми сформуваємо таку класифікацію пластових таборів (рис. 1).

Загалом, за способом організації табори можна розділити на мандрівні й сталі. Сталі табори пропонуємо класифікувати на стаціонарні (окружні [9]), що проходять на базі вже наявного побудованого вишкільного центру (прикладом може стати вишкільний центр у м. Буча, відкритий у 2018 р. (рис. 2), або пластовий табір-музей «Сокіл», який розміщений на березі річки Лімниця, поблизу с. Гриньків, Калуського району, Івано-Франківської області); та кемпінгового (бівуачного) типу (рис. 3), де діти живуть у наметах, діє облаштований санвузол та кухня.

Мандрівні табори передбачають щоденне переміщення групи за типом походу пішки або за допомогою інших неавтоматизованих засобів пересування (велосипеди, каяки, лижі). Тому їх поділяють на суходільні й водні.

Ще однією класифікаційною ознакою поділу пластових таборів нами визначено вік і пластова звання. Отже, наймолодшими учасниками спеціалізованих пластових таборів можуть бути дітки 2–6 років («пташата»), які можуть брати участь у таборі лише з батьками (наприклад крайовий табір пташат «Пригоди веселого барвика», с. Мигове Чернівецька обл.).

За призначенням пластові табори можна розділити на виховні (екологічні, християнські тощо), вишкільні (самовиживання) та спеціалізовані (що зосереджувалися на засвоєнні й практикуванні специфічних навичок (пересування на лижах, альпінізм, веслування тощо).

Наступною віковою категорією є діти 6–11 років, які формують уклад пластунів новачків і новачок (УПН). Прикладами таких таборів можна навести такі: крайовий спортивний табір «Рух», с. Вістова Калуський район, Івано-Франківська область; крайовий морський табір УПН «Розвідники оксамитових морів», озеро Світязь, Шацький район, Волинська область; крайовий новацький науково-екологічний табір «Академія допитливого Вовчика», смт Мигове, Вишнівецький район, Чернівецької області; крайовий новацький німецькомовний табір «Пфадіс», пансіонат «Урочище», с. Вишка, Великоберезнянський район, Закарпатська область.

Наступна категорія пластунів, для яких проводять окремі табори – це улад пластунів-юнаків та пластунок юначок (УП) – це виховна спільнота пластової молоді у віці від початку 11-го до дня закінчення 18-го року життя або закінчення середньої школи. Це найбільш затребувана вікова

категорія, для якої організуються такі заходи, як крайовий летунський табір «Чота Крилатих», пластова оселя «Чота Крилатих» с. Луквиця, Івано-Франківська обл.; крайовий спортивно-вишкільний табір «Калиновий Оберіг», с. Корчин. Львівська область; крайовий екологічно-вишкільний табір «Вовча школа», с. Урич, Сколівський район, Львівська область.

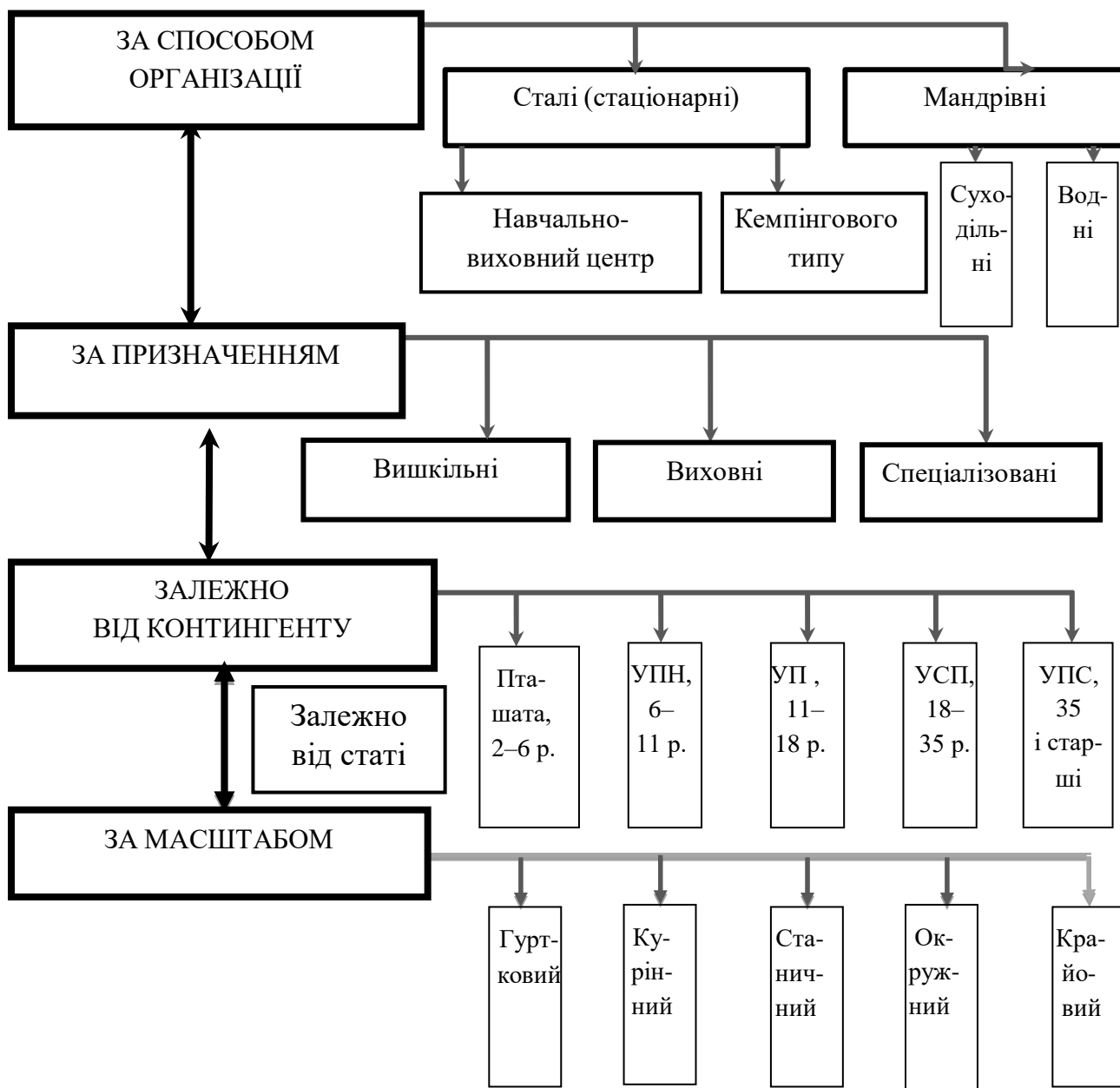

Рис. 1. Схема класифікації пластових таборів

Пластуни віком 18–35 років – улад старших пластунів і старших пластунок (УСП) – це четверта за віком самовиховна спільнота української молоді, яка гартує свої тіло й розум у таких крайових таборах, як «Життя в Пласті» (с. Гута Богородчанський район Івано-Франківська область) чи табір для волонтерів «Берег ріки» (м. Ладижин, Вінницька обл.). До них, зазвичай, долучаються також найдосвідченіші пластуни, які складають улад пластунів-сеньйорів (УПС).

Ще одним критерієм поділу пластових таборів є їх масштаб (рис. 1). Отже, найменше пластунів залучається на гуртковий табір (у межах 15 осіб). Наступним видом є курінний табір, який охоплює 2–3 гуртки. Якщо ж організують таборування для пластунів із певного міста – це станічний; у межах області – окружний. І крайовий (всеукраїнський) пластовий табір створюють для найкращих пластунів України, проводячи попередньо конкурсний відбір з охочих.

Рис. 2. Приклад місця для сталого пластового табору (м. Буча [7])

Рис. 3. Приклад кемпінгового виду пластового табору [7]

Вишкільні табори, згідно з дослідженнями О. Субтельного [9], передусім призначені для підготовки пластових виховників. Ці табори тривали зазвичай один тиждень і фокусувалися на теоретичних і практичних аспектах керування роєм чи гуртком.

Відзначимо, що жоден табір за призначенням не функціонує в чистому вигляді, а має у своїй програмі низку елементів з інших напрямів таборування та має комплексний характер. Це спрямовано насамперед на досягнення основної мети діяльності Пласту – виховання освіченої, здорової, патріотичної особистості.

Так, основними напрямками діяльності табору «Клич Лицарів» є практичне пластування, життя й виховання в природі зі здійсненням мандрівництва, таборування, самовиживання, отримання навичок першої долікарської допомоги тощо. Також цей табір є унікальною нагодою підготуватися до здачі, а також здати пластові проби.

Щодо змісту діяльності пластового табору відзначимо, що програми таборування опрацьовуються відповідно до загальної мети й ідеї табору. Так, серед спеціалізованих таборів можна навести

такі приклади: спортивно-вишкільний табір «Калиновий оберіг» (діяльність табору спрямована на навчання та практику спортивних ігор й індивідуальних видів спорту), «Скобиний лет» (табір лідерів і виконавців соціальних проєктів), «Легіон» (табір для ознайомлення з історією та традиціями українського війська), «Говерля» (пластовий мандрівний табір із пішохідного туризму), «Герць» (пластовий кінний табір із метою вивчення основ верхової їзди та історії українського козацтва), «Друга стихія» (табір-сплав по Дністру з вивченням історії та традицій українського флоту), [2].

Зазначимо, що офіційно табір не є місцем для тих, хто перший раз хоче познайомитись із Пластом. Учасники мають бути членами пластової організації принаймні три місяці до від'їзду в табір, оскільки в таборі завершується річне навчання та підбивають підсумки за рік.

Отже, пластові табори – один з основних інструментів діяльності організації. Вони є підсумком пройденої за рік пластової програми. На таборі діти й молодь показують, які знання та навички вони здобули, а також отримують нові.

Дискусія. Діяльність цієї організації вивчалася науковцями в різних аспектах. Так, Пласт (1912–1930 рр.) висвітлено в працях О. М. Левандовської та І. М. Григус [4], В. Я. Луцького [5]; туристсько-екскурсійну діяльність у системі роботи організації «Пласт» у міжвоєнний період у Західній Україні вивчали О. Наровлянський, М. А. Жинський, Ж. Г. Стельмашук [2]; О. К. Казакова [3], М. В. Шепу-дешева та А. А. Качан [10] досліджували пластові табори як форму фізичного виховання дітей і молоді; В. Міщенко в магістерській роботі висвітлював формування лідерства серед молоді у вишкільних таборах [6]; О. М. Жданович [1] у дисертаційному дослідженні обґрунтував організаційну структуру виховного процесу в Пласті, розкрив зміст, форми й методи виховання пластунів, розробив критерії оцінювання ефективності виховного процесу та критерії вихованості пластунів; раціональні підходи в екологічному вихованні юних пластунів відзначено О. Семенець і Н. О. Лісовою [8]. Широкий опис діяльності Пласту за кордоном висвітлено в ґрунтовній праці Ореста Субтельного [9].

Водночас у науковій літературі недостатньо висвітлено систематизовану інформацію щодо структурування пластових таборів, що ми представили у своїй статті.

Подальшого ж вивчення потребує зміст теренових пластових ігор у рамках діяльності спеціалізованих пластових таборів.

Висновки. Визначено, що основною метою діяльності Пласту є виховання освіченої, фізично розвинутої особистості, яка шанує природу, свої звичаї та традиції, готова завжди прийти на допомогу й стати на захист своєї Батьківщини, а пластовий табір є одним із дієвих засобів виконання цієї мети.

Основними напрямками класифікації пластових таборів нами виокремлено спосіб організації, призначення, контингент і масштаб організації. Перші можна розділити на сталі та мандрівні; другі – на вишкільні, виховні й спеціалізовані; треті – для дітей 2–6 років (пташенят), 6–11 років (новачків та новачок), підлітків 11–18 років (юнаків та юначок), молоді 18–35 років і для тих, кому за 35 (відповідно, уклад старших пластунів та пластунок й уклад пластунів-сеньйорів); і четверті – на гурткові, курінні, станичні, окружні та крайові. Серед найбільш популярних і затребуваних спеціалізованих таборів можна виокремити «Чота крилатих», «Говерля», «Вовча школа».

Потрібно зазначити, що більшість таборів мають змішану форму, спосіб організації та змісту програми, а участь у них можуть брати лише пластуни, які відвідували заняття не менше ніж три місяці.

Водночас відзначимо, що нині важливо та актуально активізувати діяльність Пласту не лише як громадської організації, а й більш залучити державної підтримки до її розвитку й популяризації.

Джерела та література

1. Жданович . М. Організаційно-педагогічні засади виховного процесу у скаутській організації «Пласт»: дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / АПН України. Ін-т проблем виховання. Київ, 2004. 339 с.
2. Жинський М. А., Стельмашук Ж. Г. Табір як форма фізичного виховання дітей та молоді у «Пласті», *Наука, освіта, суспільство очима молодих*: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. Рівне: РВВ РДГУ, 2019. С. 56.
3. Казакова О. К. Організація наметових таборів на прикладі національної скаутської мережі «Пласт»: виховально-безпековий аспект. 2018. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/32191/%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 4.05.2023).
4. Левандовська О. М., Григус І. М. Роль пластової організації у фізичному та патріотичному вихованні молоді Кременця в 30-х роках ХХ століття. *Сучасні оздоровчо-реабілітаційні технології*. 2006. № 2.

- С. 29. URL: https://vmurol.uu.edu.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidannya/LIROL/SORT_2_2006.pdf#page=30 (дата звернення: 4.05.2023).
5. Луцький Я. В. Туристична робота у «Пласті (1912–1930)»: URL: <https://www.tmfv.com.ua/journal/article/download/85/88> (дата звернення: 4.05.2023).
 6. Міщенко В. Формування сталого лідерства для організації молодіжних вишкільних таборів (на прикладі табору «Коловрат» станиця Суми НСОУ «Пласт»): магістерська робота (073 Менеджмент) / Укр. католиц. ун-т; каф. управ. та орг. розвитку. Львів, 2023. 97 с.
 7. Молодіжна організація Пласт – Офіційний сайт Пласту: веб-сайт. URL: <https://www.plast.org.ua/> (дата звернення 4.05.2023).
 8. Семенець О., Лісова Н. О. Екологічне виховання в НСОУ Пласт: матеріали звітної наук. конф. Тернопіль: РВВ ТНПУ, 2020. С. 220–223.
 9. Субтельний Орест. Пласт: унікальна історія українського скаутського руху. Торонто, 2019. 440 с. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=ImMREAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=%D0%BF%D0%B%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%96+%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8&ots=292krPtx5f&sig=dk3WuDe2Elbc-MaA5f0wg0jvH6k&redir_esc=y#v=onepage&q=%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8&f=false (дата звернення: 4.05.2023).
 10. Шелудешева М. В., Качан О. А. Спеціалізовані табори, як форма фізичного виховання в організації пласт. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: Харків: ХДАДМ (ХХП), 2009. № 5. С. 279–282. URL: <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-05/PP200905.pdf#page=279> (дата звернення: 4.05.2023).

References

1. Zhdanovych, Y. M. (2004). Orhanizatsiino-pedahohichni zasady vykhovnoho protsesu u skautskii orhanizatsii Plast [Organizational and pedagogical principles of the educational process in the «Plast» scout organization]. Candidate's thesis. Kyiv (in Ukrainian).
2. Zhynskiy, M. A., Stelmashuk Zh. H. (2019). Tabir yak forma fizychnoho vykhovannia ditei ta molodi u «Plasti» [Camp as a form of physical education of children and youth in «Plast»]. *Nauka, osvita, suspilstvo ochyma molodykh* [Science, education, society through the eyes of young people]: Materialy XII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. P. 56. Rivne: RVV RDHU (in Ukrainian).
3. Kazakova, O. K. (2018). Orhanizatsiia nametovykh taboriv na prykladi natsionalnoi skautskoi merezhi «Plast»: vykhalno-bezpekovi aspekt [Organization of Tent Camps on the Example of National Scout Network «Layer»: Educator that Safe Aspect]. URL: <http://surl.li/hjkkk> (in Ukrainian).
4. Levandovska, O. M., Hryhus, I. M. (2006). Rol plastovoi orhanizatsii u fizychnomu ta patriotychnomu vykhovanni molodi Kremensia v 30-ky rokakh XX stolittia stolittia [The role of the formation organization in the physical and patriotic education of the youth of Kremenets in the 1930s.]. *Suchasni ozdorovcho-reabliatsiini tekhnologii* [The role of the formation organization in the physical and patriotic education of the youth of Kremenets in the 1930s.]. № 2. P. 29. URL: https://vmurol.uu.edu.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidannya/LIROL/SORT_2_2006.pdf#page=30 (in Ukrainian).
5. Lutskiy, Ya. V. Turystychna robota u «Plasti» (1912–1930) [Tourist work in «Plast» (1912–1930)]. *Istoriia fizychnoi kultury* [History of physical culture] URL: <https://www.tmfv.com.ua/journal/article/download/85/88> (in Ukrainian).
6. Mishchenko, V. (2023). Formuvannia staloho liderstva dlia orhanizatsii molodizhnykh vyshkilnykh taboriv (na prykladi taboru «Kolovrat» stanytsia Sumy NSOU «Plast») [Formation of sustainable leadership for the organization of youth training camps (on the example of the «Kolovrat» camp, Sumy village of «Plast» NSOU)]. *Ukrainskyi katolytskyi universytet. Kafedra upravlinnia ta orhanizatsiinoho rozvytku*. Lviv, 97 p. (in Ukrainian).
7. Molodizhna orhanizatsiia Plast - Ofitsiyni sait Plastu [Youth organization Plast – Official site of Plast]. URL: <https://www.plast.org.ua> (in Ukrainian).
8. Semenets, O., Lisova, N. O. (2020). Ekolohichne vykhovannia v NSOU Plast [Ecological education in Plast National Secondary School]: materialy zvitnoi nauk. konf. Ternopil: Redaktsiino-vydavnychiy viddil TNPU, 220–223 (in Ukrainian).
9. Subtelnyi, Orest (2019). Plast: unikalna istoriia ukrainskoho skautskoho rukhu [Plast: a unique history of the Ukrainian scout movement]. Toronto, 440 p. (in Canada).
10. Sheludeshova, M. V., Kachan, O. A. (2009). Spetsializovani tabory, yak forma fizychnoho vykhovannia v orhanizatsii plast [The Specific Camp, as the Form of the Physical Education in Organizations Plast]. *Pedahohika, psykhologiiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* [Pedagogics, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports]. Kharkiv: KhDADM (KhKhPI), 5. 279–282. URL: <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-05/PP200905.pdf#page=279> (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 22.05.2023 р.